

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ TP.HCM**

NGÔ HOÀNG ĐIỆP

**CÁC NHÂN TỐ TÁC ĐỘNG ĐẾN HÀNH VI QUẢN
TRỊ LỢI NHUẬN CỦA NGƯỜI QUẢN LÝ TẠI CÁC
CÔNG TY NIÊM YẾT TRÊN THỊ TRƯỜNG
CHỨNG KHOÁN VIỆT NAM**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

TP. HCM – Năm 2018

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ TP.HCM**

NGÔ HOÀNG ĐIỆP

**CÁC NHÂN TỐ TÁC ĐỘNG ĐẾN HÀNH VI QUẢN
TRỊ LỢI NHUẬN CỦA NGƯỜI QUẢN LÝ TẠI CÁC
CÔNG TY NIÊM YẾT TRÊN THỊ TRƯỜNG
CHỨNG KHOÁN VIỆT NAM**

Ngành: Kế toán

Mã số: 9.34.03.01

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC

PGS.TS. BÙI VĂN DƯƠNG

TP. HCM – Năm 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan luận án tiến sĩ “Các nhân tố tác động đến hành vi quản trị lợi nhuận của người quản lý tại các công ty niêm yết trên thị trường chứng khoán Việt Nam” là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu và tài liệu được sử dụng trong luận án là trung thực và chưa được công bố ở bất kỳ công trình nghiên cứu nào. Tất cả những tài liệu tham khảo đều được trích dẫn và tham chiếu đầy đủ.

Tác giả

Ngô Hoàng Điệp

MỤC LỤC

PHẦN MỞ ĐẦU.....	1
1. LÝ DO NGHIÊN CỨU	1
2. MỤC TIÊU NGHIÊN CỨU	3
3. CÂU HỎI NGHIÊN CỨU	3
4. ĐỐI TƯỢNG VÀ PHẠM VI NGHIÊN CỨU.....	3
5. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU.....	4
6. NHỮNG ĐÓNG GÓP CỦA LUẬN ÁN.....	5
7. KẾT CẤU CỦA LUẬN ÁN.....	5
CHƯƠNG 1: TỔNG QUAN VỀ VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU.....	7
1.1. CÁC NGHIÊN CỨU VỀ MÔ HÌNH ĐO LƯỜNG HÀNH VI QTLN	7
1.1.1. Nghiên cứu về các mô hình đo lường.....	7
1.1.1.1. <i>Mô hình Healy (1985)</i>	8
1.1.1.2. <i>Mô hình DeAngelo (1986)</i>	9
1.1.1.3. <i>Mô hình Jones (1991)</i>	9
1.1.1.4. <i>Các mô hình cải tiến mô hình của Jones (1991)</i>	10
1.1.1.5. <i>Mô hình Roychowdhury (2006)</i>	13
1.1.2. Nghiên cứu kiểm định sự phù hợp của các mô hình đo lường.....	14
1.2. CÁC NGHIÊN CỨU VỀ NHÂN TỐ TÁC ĐỘNG ĐẾN HÀNH VI QTLN	17
1.2.1. Cấu trúc của HĐQT.....	18
1.2.1.1. <i>Chủ tịch HĐQT kiêm Giám đốc điều hành</i>	18
1.2.1.2. <i>Tính độc lập của Hội đồng quản trị</i>	19
1.2.1.3. <i>Qui mô Hội đồng quản trị</i>	20
1.2.1.4. <i>Số lần họp của Hội đồng quản trị</i>	21
1.2.1.5. <i>Chuyên môn về tài chính của thành viên Hội đồng quản trị</i>	22
1.2.1.6. <i>Thành viên nữ trong HĐQT</i>	23
1.2.2. Ủy ban kiểm toán	23
1.2.2.1. <i>Qui mô Ủy ban kiểm toán</i>	23
1.2.2.2. <i>Chuyên môn của thành viên ủy ban kiểm toán</i>	24
1.2.2.3. <i>Số lượng cuộc họp của ủy ban kiểm toán</i>	25
1.2.3. Kiểm toán độc lập.....	25
1.2.3.1. <i>Qui mô công ty kiểm toán</i>	26

1.2.3.2.	<i>Thay đổi công ty kiểm toán</i>	27
1.2.3.3.	<i>Phí kiểm toán</i>	27
1.2.4.	Cấu trúc sở hữu vốn	28
1.2.4.1.	<i>Sở hữu quản lý</i>	28
1.2.4.2.	<i>Sở hữu Nhà nước</i>	29
1.2.4.3.	<i>Sở hữu Nước ngoài</i>	29
1.2.4.4.	<i>Sở hữu tổ chức</i>	30
1.2.4.5.	<i>Sở hữu tập trung</i>	31
1.3.	KHE HỒNG NGHIÊN CỨU	32
1.3.1	Nhận xét các công trình nghiên cứu đã công bố	32
1.3.2	Định hướng nghiên cứu của luận án	33
	KẾT LUẬN CHƯƠNG 1	34
	CHƯƠNG 2: CƠ SỞ LÝ THUYẾT	35
2.1.	ĐỊNH NGHĨA VÀ PHÂN LOẠI HÀNH VI QTLN	35
2.1.1.	Định nghĩa	35
2.1.2.	Phân loại	37
2.2.	MỘT SỐ KỸ THUẬT QUẢN TRỊ LỢI NHUẬN PHỔ BIẾN	38
2.2.1.	QTLN thông qua các khoản dồn tích	38
2.2.2.	QTLN thông qua các nghiệp vụ kinh tế phát sinh	42
2.3.	CÁC LÝ THUYẾT NỀN TẢNG	43
2.3.1.	Lý thuyết đại diện	43
2.3.2.	Lý thuyết các bên liên quan	46
2.3.3.	Lý thuyết tín hiệu	47
2.3.4.	Lý thuyết phụ thuộc nguồn lực (Resource dependency theory)	49
2.3.5.	Lý thuyết kế toán thực chứng	50
	KẾT LUẬN CHƯƠNG 2	52
	CHƯƠNG 3: PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	53
3.1.	PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU VÀ QUY TRÌNH NGHIÊN CỨU	53
3.1.1	Phương pháp nghiên cứu	53
3.1.2	Quy trình nghiên cứu	55
3.2.	THIẾT KẾ NGHIÊN CỨU	57
3.3.	MÔ HÌNH NGHIÊN CỨU	66
3.4.	GIẢ THUYẾT NGHIÊN CỨU, MÔ HÌNH HỒI QUY	68
3.4.1	Giả thuyết nghiên cứu	68

3.4.2	Mô hình hồi quy	72
3.5.	ĐO LƯỜNG CÁC BIẾN TRONG MÔ HÌNH HỒI QUY	73
3.5.1.	Đo lường biến phụ thuộc	73
3.5.2.	Đo lường biến độc lập	79
CHƯƠNG 4: KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ BÀN LUẬN		83
4.1.	MỨC ĐỘ QTLN TẠI CÁC CTNY TRÊN TTCK VIỆT NAM.....	83
4.1.1	QTLN thông qua các khoản dồn tích (A_EM)	83
4.1.2	QTLN thông qua các nghiệp vụ kinh tế phát sinh (R_EM)	86
4.1.3	Kết luận về mức độ QTLN tại các CTNY trên TTCK Việt Nam	89
4.2.	KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU ĐỊNH TÍNH.....	90
4.3.	THỐNG KÊ MÔ TẢ CÁC BIẾN NHÂN TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN HÀNH VI QTLN	92
4.4.	KẾT QUẢ PHÂN TÍCH TƯƠNG QUAN VÀ HỒI QUY	95
4.4.1.	Kết quả phân tích tương quan	95
4.4.2.	Kết quả phân tích hồi quy	101
4.5.	BÀN LUẬN KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU.....	111
4.5.1.	Nhóm giả thuyết Hội đồng quản trị.....	111
4.5.2.	Nhóm giả thuyết Ban kiểm soát	116
4.5.3.	Nhóm giả thuyết kiểm toán độc lập	118
4.5.4.	Nhóm giả thuyết cấu trúc sở hữu vốn và cơ cấu vốn	120
4.5.5.	Nhóm giả thuyết về quy mô và hiệu quả kinh doanh.....	126
KẾT LUẬN CHƯƠNG 4.....		130
CHƯƠNG 5: NHẬN XÉT VÀ KIẾN NGHỊ.....		132
5.1.	NHẬN XÉT	132
5.2.	KIẾN NGHỊ.....	135
5.3.	MỘT SỐ HẠN CHẾ CỦA NGHIÊN CỨU VÀ HƯỚNG NGHIÊN CỨU TRONG TƯƠNG LAI.....	144
KẾT LUẬN CHƯƠNG 5.....		146
KẾT LUẬN.....		147
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH CỦA TÁC GIẢ		149
TÀI LIỆU THAM KHẢO		150

LỜI CẢM ƠN

Đầu tiên, tác giả xin bày tỏ sự kính trọng và lòng biết ơn chân thành đến PGS.TS. Bùi Văn Dương, người hướng dẫn khoa học của tác giả, đã tận tình định hướng nghiên cứu và hướng dẫn chi tiết giúp tác giả hoàn thành luận án này. Những lời chỉ bảo, nhận xét, đánh giá cùng với những lời động viên quý báu của thầy đã giúp cho tác giả vượt qua được nhiều khó khăn trong quá trình thực hiện luận án.

Kế đến, tác giả xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến quý thầy, cô Trường ĐH Kinh tế TP. HCM đã tận tình giảng dạy cho tác giả các môn học phần tiến sĩ. Những kiến thức quý thầy cô truyền đạt sẽ góp phần rất lớn để tác giả có thể đi tiếp con đường nghiên cứu sau này.

Sau cùng, xin chân thành cảm ơn Ban lãnh đạo Khoa Kế toán Kiểm toán Trường ĐH Mở TP. HCM đã tạo điều kiện thuận lợi về vật chất và tinh thần để tác giả học tập và hoàn thành được luận án này.

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

Từ viết tắt	Nội dung
AEC	Cộng đồng kinh tế ASEAN
A_EM	Quản trị lợi nhuận thông qua các khoản dồn tích
BCQT	Báo cáo quản trị
BCTC	Báo cáo tài chính
BCTN	Báo cáo thường niên
BIG 4	Ernst and Young , KPMG, PriceWaterhouseCoopers, Deloitte Touche
BIG 5	Arthur Andersen, Ernst and Young , Coopers & Lybrand, KPMG, Price Waterhouse, Deloitte Touche
BIG 6	Arthur Andersen, Ernst and Young , KPMG, PriceWaterhouseCoopers, Deloitte Touche
BKS	Ban kiểm soát
CEO	Giám đốc điều hành
CP	Cổ phần
CTNY	Công ty niêm yết
DN	Doanh nghiệp
HDQT	Hội đồng quản trị
HNX	Sàn chứng khoán Hà Nội
HOSE	Sàn chứng khoán Thành phố Hồ Chí Minh
KTV	Kiểm toán viên
Pool OLS	Phương pháp ước lượng bình phương bé nhất
PWC	PriceWaterhouseCoopers
QTLN	Quản trị lợi nhuận
R_EM	Quản trị lợi nhuận thông qua các nghiệp vụ kinh tế phát sinh
TMCP	Thương mại cổ phần

TTCK	Thị trường chứng khoán
UBCKNN	Ủy ban Chứng khoán Nhà nước
UBKT	Ủy ban kiểm toán
UPCOM	Thị trường các công ty chưa niêm yết
WTO	Tổ chức Thương mại Thế giới

DANH MỤC CÁC BẢNG BIỂU

Bảng 3.1 Mẫu nghiên cứu của luận án	65
Bảng 3.2 Ý nghĩa của hệ số tương quan	67
Bảng 3.3 Bảng mô tả giả thuyết nghiên cứu.....	71
Bảng 3.4 Kết quả hồi quy các hệ số α , β	80
Bảng 3.5. Kiểm định sự phù hợp của mô hình mô hình Roychowdhury (2006) ...	80
Bảng 3.6 Bảng mô tả biến độc lập và phương pháp đo lường	81
Bảng 4.1 Thống kê mô tả biến phụ thuộc A_EM	86
Bảng 4.2 Thống kê mô tả biến phụ thuộc A_EM (trị tuyệt đối) theo năm	87
Bảng 4.3 Thống kê mô tả biến phụ thuộc A_EM (trị tuyệt đối) theo ngành.....	87
Bảng 4.4 Thống kê mô tả biến phụ thuộc A_EM (dương) theo ngành.....	88
Bảng 4.5 Thống kê mô tả biến phụ thuộc A_EM (âm) theo ngành.....	88
Bảng 4.6 Thống kê mô tả biến phụ thuộc R_EM	89
Bảng 4.7 Thống kê mô tả biến phụ thuộc R_EM (trị tuyệt đối) theo năm.....	90
Bảng 4.8 Thống kê mô tả biến phụ thuộc R_EM (trị tuyệt đối) theo ngành.....	90
Bảng 4.9 Thống kê mô tả biến phụ thuộc R_EM (dương) theo ngành.....	91
Bảng 4.10 Thống kê mô tả biến phụ thuộc R_EM (âm) theo ngành	91
Bảng 4.11 Thống kê mô tả các biến độc lập định tính.....	95
Bảng 4.12 Thống kê mô tả các biến độc lập định lượng	95
Bảng 4.13 Ma trận tương quan hồi quy Person mô hình 1.....	98
Bảng 4.14 Ma trận tương quan hồi quy Person mô hình 2.....	101
Bảng 4.15 Kết quả hồi quy mô hình 1.....	104
Bảng 4.16 Kết quả kiểm định khuyết tật của mô hình 1	106